

Téma 28 - Mravnost lidských skutků

Jednání je mravně dobré, jestliže svobodná rozhodnutí odpovídají skutečnému dobru člověka.

20.01.2018

PDF ► Mravnost lidských skutků

1. Mravnost lidských skutků

„Lidské činy, to je skutky svobodně zvolené na základě úsudku svědomí,

je možno mravně hodnotit. Jsou dobré nebo špatné“ (Katechismus, 1749). „Jednání je mravně dobré, jestliže svobodná rozhodnutí odpovídají skutečnému dobru člověka a vyjadřují tak dobrovolné zaměření člověka k jeho poslednímu cíli, tj. k samému Bohu“.¹ „Mravnost lidských činů závisí:

- na zvoleném předmětu;
- na vytčeném cíli nebo na úmyslu;
- na okolnostech jednání.

Předmět, úmysl a okolnosti představují „zdroje“ neboli ustavující prvky lidských činů“ (Katechismus, 1750).

2. Mravní předmět

Mravní předmět je „nejbližším cílem, účelem určitého svobodného rozhodnutí, které je projevem vůle jednající osoby“.² Mravní hodnota

lidských skutků (to, zda jsou dobré či špatné) závisí především na shodě předmětu nebo zamýšleného skutku s dobrem člověka podle soudu správně uvažujícího rozumu.³ Pouze tehdy, když je lidský skutek dobrý, pokud jde o jeho předmět, je „zaměřitelný“ na poslední cíl.⁴

Některé skutky jsou *vnitřně špatné*, protože jsou „takové vždy a samy o sobě, již pro svůj předmět, nezávisle na úmyslech jednající osoby a na okolnostech“.⁵

Proporcionalismus a *konsekvencialismus* jsou mylné teorie o pojetí a utváření mravního předmětu určitého skutku, podle nichž má být předmět určován na základě „poměru“ mezi dobrem a zlem, jehož se chce dosáhnout, nebo na základě „důsledků“ z toho plynoucích.⁶

3. Úmysl

V lidském jednání je „úmysl u pramene volního jednání a určuje toto jednání prostřednictvím cíle.

Úmysl je hnutí vůle k cíli; určuje cíl jednání“ (Katechismus, 1752).⁷

Skutek, který je pro svůj předmět „zaměřitelný“ na Boha, „dosáhne své poslední a rozhodující dokonalosti, když jej vůle účinně zaměří k Bohu skrze lásku“.⁸ Úmysl jednajícího subjektu „je podstatným prvkem pro hodnocení mravního jednání“ (Katechismus, 1752).

Úmysl „se neomezuje na to, aby udával směr našim jednotlivým skutkům, ale může nasměrovat rozmanité činy k témuž cíli; může orientovat celý život k poslednímu cíli“ (Katechismus, 1752).⁹ „Totéž jednání může být podníceno různými úmysly“ (tamtéž).

„Dobrý úmysl nedělá dobrým nebo spravedlivým nějaké chování, které je samo o sobě nesprávné. Cíl neospravedlňuje

prostředky“ (Katechismus, 1753).¹⁰

„Naopak připojený špatný úmysl (jako je domýšlivost) dělá špatným skutek, který může být sám o sobě dobrý (jako je almužna; srov. Mt 6, 2–4)“ (Katechismus, 1753).

4. Okolnosti

Okolnosti „jsou druhotné prvky mravního skutku. Zhoršují nebo zmenšují dobrotu nebo špatnost lidských skutků (např. velikost krádeže). Mohou také oslabovat nebo zvětšovat odpovědnost toho, kdo jedná (například ze strachu před smrtí)“ (Katechismus, 1754).

Okolnosti „nemohou nějaké samo o sobě zlé jednání učinit dobrým ani správným“ (tamtéž),

„Mravně dobrý skutek zároveň předpokládá, aby byl dobrý předmět, cíl i okolnosti“ (Katechismus, 1755).¹¹

5. Skutky nepřímo dobrovolné

„Nějaké jednání může být nepřímo chtěné, když je důsledkem nedbalosti vzhledem k tomu, co by měl člověk znát nebo konat“ (Katechismus, 1736).¹²

„Účinek může být tolerován, pokud ho ten, kdo jedná, nezamýšlel; např. vyčerpá-li se matka nadměrně u lůžka nemocného dítěte. Škodlivý účinek nelze přičítat za vinu, nebyl-li chtěn ani jako cíl, ani jako prostředek jednání, jako např. smrt, jež postihla toho, kdo přispěchal na pomoc nějaké osobě v nebezpečí. Aby bylo možno škodlivý účinek přičítat za vinu, je třeba, aby se dal předvídat a aby ten, kdo jedná, měl možnost se mu vyhnout: takovým případem je

např. zabití člověka způsobené opilým řidičem“ (Katechismus, 1737).

Rovněž se říká, že nějakého účinku bylo dosaženo „nepřímou vůlí“, tj. když není chtěn ani jako cíl ani jako prostředek k jiné věci, ale ví se, že tento účinek nutně doprovází to, co člověk zamýšlí udělat.¹³ V mravním životě je to důležité, protože některé skutky mají dvojí účinek, dobrý i špatný, a může být dovoleno je vykonat, aby bylo dosaženo dobrého účinku (přímo chtěného), ačkoliv se při tom nelze vyhnout špatnému účinku (který je tudíž chtěný pouze nepřímě). Někdy se jedná o velice choulostivé situace, v nichž je moudré požádat o radu kompetentní osobu.

Skutek je dobrovolný (a tudíž přičitatelný) *in causa*, není-li volen pro něj samotný, ale dochází k němu často (*in multis*) při nějakém jednání přímo chtěném. Např. člověk, který

sleduje nemravné výjevy, je odpovědný (protože tomu tak chtěl *in causa*) za neuspořádanost (nepřímo zvolenou) své představivosti; a člověk, který se snaží žít v Boží přítomnosti, chce *in causa* úkony lásky, které dělá, přestože je zdánlivě nezamýšlel.

6. Odpovědnost

„Svoboda činí člověka odpovědným za jeho skutky v té míře, v jaké jsou dobrovolné“ (Katechismus, 1734).

Uplatňování svobody s sebou vždy nese odpovědnost před Bohem: každým svobodným skutkem nějakým způsobem přijímáme nebo odmítáme Boží vůli. „Pokrok ve ctnosti, poznání dobra a askeze posilují vládu vůle nad vlastními skutky“ (Katechismus, 1734).

„*Přičitatelnost* a odpovědnost za nějaké jednání může být snížena a dokonce potlačena neznalostí,

roztržitostí, násilím, strachem, návyky, bezuzdnými vášněmi a jinými psychickými nebo sociálními činiteli“ (Katechismus, 1735).

7. Zásluha

„Výraz „zásluha“ označuje obyčejně *patřičnou odměnu*, kterou nějaké společenství nebo nějaká společnost dluží některému ze svých členů za činnost, hodnocenou jako dobrou nebo špatnou, zasluhující si odměnu nebo trest. Zásluha patří ke ctnosti spravedlnosti, v souladu se zásadou rovnosti, která je její normou“ (Katechismus, 2006).¹⁴

Člověk nemá sám o sobě před Bohem za své dobré skutky zásluhu (srov. Katechismus, 2007). Nicméně „přijetí za syny tím, že nás skrze milost činí účastnými božské přirozenosti, nám může v důsledku daru nezasloužené Boží spravedlnosti udělit *opravdovou zásluhu*. Je to právo vyplývající z

milosti, plné právo lásky, která z nás činí „spoludědice“ Krista a činí nás hodnými dosáhnout slíbeného dědictví věčného života“ (Katechismus, 2009).

„Zásluha člověka u Boha vyplývá v křesťanském životě z toho, že Bůh se svobodně rozhodl nechat člověka spolupracovat na díle své milosti“ (Katechismus, 2008).¹⁵

Francisco Díaz

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1749–1761

– Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 71–83

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Křesťanská úcta k člověku a jeho svobodě. *Jít s Kristem*, 67–72

1Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–1993, 72. „První otázka mladíkovy rozmluvy s Ježíšem: "Co dobrého mám udělat, abych dosáhl věčného života?" (Mt 19,16) staví ihned do popředí zásadní vazbu mezi mravní hodnotou určitého skutku a posledním cílem člověka. Ježíšova odpověď s poukazem na přikázání dává též najevo, že cesta k cíli je podmíněna poslušností vůči Božím zákonům, které chrání dobro člověka. Jen skutek plně se shodující s dobrem, může být cestou do Života“ (tamtéž).

2Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78. Srov. Katechismus, 1751.

„Abychom mohli postihnout předmět určitého skutku, který ho mravně specifikuje, je tedy třeba vmyslit se do postavení jednající osoby.

Předmětem projevu vůle je totiž svobodně zvolené jednání. Pokud odpovídá racionálnímu řádu, je příčinou dobroty vůle (...) Za

předmět určitého morálního skutku se tedy nemůže považovat proces či událost čistě fyzického řádu, hodnocený podle toho, do jaké míry vyvolává určitý stav věcí ve vnějším světě“ (tamtéž). Nelze zaměňovat „fyzický předmět“ skutku s jeho „mravním předmětem“ (tentýž fyzický čin může být předmětem různých mravních skutků; např. říznutí skalpelem může představovat chirurgickou operaci, anebo se může jednat o vraždu).

3„Morálnost určitého lidského skutku závisí především a zásadně na "předmětu", racionálně zvoleném svobodnou vůlí“ (Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78).

4Srov. tamtéž, 78 a 79.

5Tamtéž, 80; srov. Katechismus, 1756. 2. vatikánský koncil uvádí několik příkladů: *útoky na lidský život*, jako „vraždy všeho druhu, genocidy, potraty, euthanasie i dobrovolná

sebevražda“; útoky na nedotknutelnost lidské osoby, jako „mrzačení, tělesné nebo duševní mučení, pokusy o psychické násilí“; urážky lidské důstojnosti, jako „nelidské životní podmínky, svévolné věznění, deportace, otroctví, prostituce, obchod se ženami a s mladistvými; a také hanebné podmínky práce, když je s dělníky zacházeno jako s pouhými výrobními prostředky, a ne jako se svobodnými a odpovědnými osobami: všechny tyto věci a jim podobné jsou opravdu ostudné, vnášejí nákazu do lidské civilizace a poskvřňují více ty, kteří je dělají, než ty, kteří trpí bezpráví, a velice zneuctívají Stvořitele“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 27).

Pavel VI. při zmínce o antikoncepčních metodách prohlásil, že nikdy není dovoleno „činit předmětem pozitivního úkonu vůle něco, co samotnou svojí povahou

překračuje mravní řád, a je proto nedůstojné člověka, i když se to děje s úmyslem zachovat nebo podpořit dobro jednotlivých osob, rodin nebo společnosti“ (Pavel VI., enc. *Humanae vitae*, 25–VII–1968, 14).

6Tyto teorie netvrdí, že „lze činit zlo, aby bylo dosaženo dobra“, ale že nelze říci, že jsou skutky, které jsou vždy špatné, protože u každého případu záleží na „poměru“ mezi dobrem a zlem nebo na „důsledcích“ (srov. Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 75).

Proporcionalista by např. neřekl, že „se lze dopustit podvodu kvůli dobrému cíli“, ale prozkoumal by, zda to, co se koná, je, anebo není podvod (zda to, co bylo „objektivně zvoleno“ je, nebo není podvod), přičemž by zohlednil všechny okolnosti a úmysl. Nakonec by řekl, že není podvod to, co jím ve

skutečnosti je, a daný (nebo jakýkoliv jiný) skutek by omluvil.

7Mravní předmět se vztahuje na to, čeho chce vůle konkrétním skutkem dosáhnout (např. zabít nějakého člověka, dát almužnu), zatímco úmysl se vztahuje na důvod, pro který toho chce vůle dosáhnout (např. získat dědictví, vzbudit dobrý dojem u ostatních, pomoci chudému člověku).

8Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 78.

9Například nějaká prokázaná služba má pomoci bližnímu, ale zároveň může být podnícena láskou k Bohu jako poslednímu cíli všech našich činů. Může být prokázána také z vlastních zájmů nebo z marnivosti (srov. Katechismus, 1752).

10„Často se stává, že člověk jedná s dobrým úmyslem, ale nemá z toho duchovní užitek, protože mu chybí

dobrá vůle. Někdo například krade, aby pomohl chudým: v tomto případě je sice úmysl dobrý, chybí však správný úmysl vůle, protože skutky jsou špatné. Vyplývá z toho, že dobrý úmysl neopravňuje k žádnému špatnému činu. „Někteří lidé říkají: čiňme zlo, aby z toho vzešlo dobro. Takoví lidé jsou hodni odsouzení!“ (Řím 3, 8)“ (sv. Tomáš Akvinský, *In duo praecepta caritatis: Opuscula theologica*, II, č. 1168).

11Aby se nějaký svobodný skutek zaměřil na skutečný poslední cíl, je třeba:

a) aby byl sám o sobě zaměřitelný na cíl: objektivní dobrotou nebo předmětem mravního skutku

b) aby byl zaměřitelný na cíl v místních, časových aj. okolnostech, v nichž je vykonáván

c) aby ho vůle subjektu skutečně zaměřila na opravdový poslední cíl:

to je subjektivní dobrotou nebo úmyslem.

12„Například nehoda vyvolaná neznalostí dopravních předpisů“ (Katechismus, 1736).

Nedbá-li člověk – rozumí se dobrovolně, přičitatelně – na základní pravidla dopravních předpisů, lze říci, že si nepřímou přejí následky této nedbalosti.

13Například ten, kdo si vezme prášek proti nachlazení s vědomím, že po něm bude ospalý, chce přímo vyléčit nachlazení a nepřímou chce ospalost. Přesněji řečeno nepřímé účinky nějakého skutku nejsou „chtěné“, ale jsou tolerované či připouštěné, pokud jsou nevyhnutelně spojené s tím, co je třeba učinit.

14Vina je následně odpovědnost, kterou neseme před Bohem za to, že jsme zhřešili; způsobuje, že si zasluhujeme trest.

15Když křesťan jedná dobře, „ je vždy prvním otcovské jednání Boha tím, že dává podnět, a svobodné jednání člověka v jeho spolupráci je až na druhém místě, takže zásluhy za dobré skutky je třeba přičítat v první řadě Bohu a teprve potom věřícímu“ (tamtéž).

© *Fundación Studium*, 2016

.....

pdf | dokument generován automaticky
z <https://opusdei.org/cs-cz/article/tema-28-mravnost-lidskych-skutku/>
(17.03.2026)